

ÇANAKKALE GÜNEYDOĞUSUNDAKİ BAYRAKTEPE OMURGALI FAUNASI HAKKINDA ÖN BİLDİRİ

İbrahim TEKKAYA

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

ÖZET. — 1968 yılında M.T.A. Enstitüsü Omurgalı Ekibi tarafından Çanakkale güneydoğusundaki Bayraktepe lokalitesi keşfedildi. Bu lokalitede birçok omurgasız, denizel ve karasal omurgalı faunası birlikte bulundu. Bu sebepten, bu lokalitedeki fauna topluluğu Türkiye Memelileri için büyük önem taşımaktadır.

Bayraktepe lokalitesi çok büyük bir önemi haizdir, çünkü burası denizel ve karasal Miosen ve Pliosen Memeli faunasını birarada verebilmiştir. Fikrimizce, Bayraktepe lokalitesinin bu karakteristik durumu, en azından Çanakkale bölgesinin yahut Türkiye Memelilerinin paleontolojik ve stratigrafik birçok problemlerini halledebileceği gibi, aynı zamanda, bir kılavuz olabilecek niteliktedir.

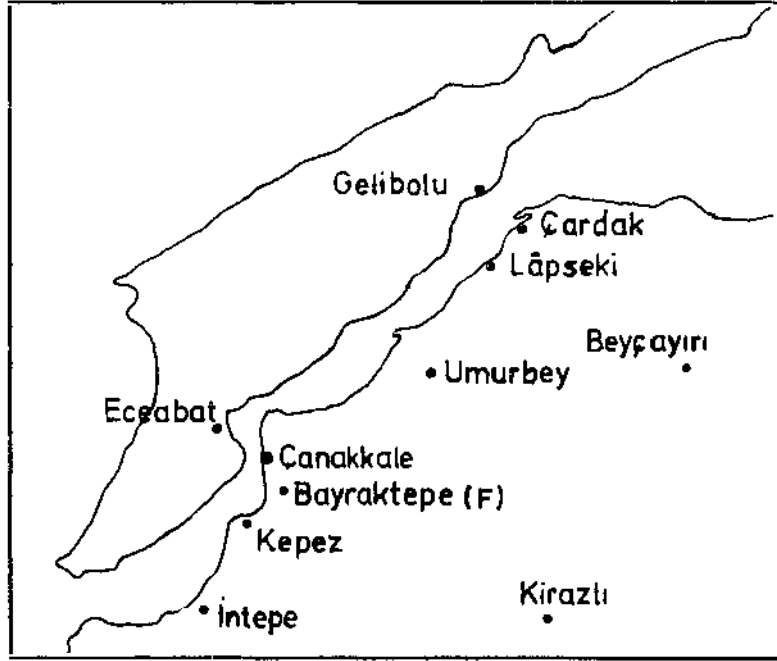
1968 yılındaki araştırmalarımızda Bayraktepe lokalitesinde ele geçen denizel ve karasal omurgalı faunasının preliminere etüdü şu şekilde tespit edilmiştir:

Castor sp.
Cetotheriidae
Mustelinae (? *Herpestes* sp.)
Ictitherium sp.
Hyaena eximia Roth & Wagner
Proboscidea (*Trilophodon* sp.)
Halitherium (*Metaxytherium* sp.)
Ancitherium aurelianense Cuvier
Hipparion gracile
Rhinoceros sp. (? *Aceratherium* sp.)
Listriodon splendens Meyer
Dorcatherium sp.
Palaeotragus sp.
Tragocerus amaltheus Roth & Wagner
Gazella sp.
Reptilia
Testudo sp.
Balık çeneleri ve dişleri (muhtelif)

Bundan başka tespiti oldukça zor olan pek çok omurgalı fosil parçaları vardır. Ayrıca, *Planorbis* sp. ve *Unio* sp. nin varlığı saptanmıştır.

STRATİGRAFİK ETÜT

Çanakkale bölgesinde etraflı bir inceleme yapan Prof. Ozansoy (1966) I. *Mastra*'lı seviyede az somatır olan bir *Unio* sp. tanıttı. Biz bu tabakada *Unio* sp. ve *Planorbis* sp. yi beraber bulduk.

Şek. 1 - Bayraktepe lokasyon haritası.

Prof. Ozansoy, bu tabakanın üst kısmında yeşil marn ve alt kısmında sarı kum ihtiva ettiğini kaydeder. Bu tabakanın alt kısmı fosil bulunan demir oksit ihtiva eder.

Prof. Ozansoy'a göre birinci tabakanın üzerini örten ikinci bir tabaka vardır ki, bu tabaka iki kısma ayrılır. Alt kısım kirli beyaz renkli, killi ve kumludur. Üst kısım sert sarı benekli gre ihtiva eder. Üçüncü tabaka tipik denizel faunizonu havi olup, ikinci tabakanın üzerini örtmektedir, fakat Ozansoy bu seviyenin litolojik karakteri hakkında her hangi bir açıklama yapmamaktadır. Bu tabakanın üzerinde de kirli beyaz renkli kum ve kalkerli bir seviye yer alır ve bunun üzerine de II. *Maetra*'lı greli bir seviye gelir. II ve III. *Maetra*'lı seviyeler arasında gre, kum ve kil münavebesi vardır.

Fosil yatağı

Demir oksitli kumlu bir seviye olup, fosil bakımından zengindir. Bunun üzerinde ise yeşil renkli marnlı bir seviye yer alır. Bu tabaka sterildir.

SİSTEMATİK

Takım: CARNİVORA BOWDICH, 1821

Alt takım: FISSIPEDA BLUMENBACH, 1791

Üstfamilya: FELOIDEA SİMPSON, 1931

Familya: HYAENIDEA GRAY, 1869

Cins: *Hyaena* BRISSON, 1762

Hyaena eximia ROTH & WAGNER

Materyal. — Fosil belgeler calcaneus, metatarsus secunda ve phalangis prima'dan ibarettir.

Calcaneus: Sol ayağa ait bir calcaneus olup, üç kırık parçadan meydana gelmiştir. Proc. sustentaculum'un üst kısmının corpus calcaneus'a birleştiği yer de kırıktır. Distalde cuboid articular yüzün dış ve iç tarafında kırık ve aşınmalar vardır.

Metatarsus secunda: Tamdır. Az aşınmıştır.

Phalangis prima: Tamdır.

Horizon: Üst Miosen sonu veya Alt Pliosen başı.

Lokalite: Çanakkale'nin 10 km SE suda bulunan Bayraktepe mevkii.

Tanıtım ve karşılaştırma

Calcaneus numunemizin disto-lateral'inde bulunan tüberkül form ve gelişim bakımından Pikermi'de bulunmuş olan *Hyaena eximia'nın*ki kadardır. Keza, tuber calcanei ve proc. calcanei Pikermi ve Bayraktepe numunelerinde birbirine benzemektedir. Numunemizin maksimum uzunluğu 86.50 mm ve maksimum genişliği de 49.30 mm olarak ölçülmüştür.

Metatarsus secunda ve phalangis prima tür tayini için karakteristik olmadıklarından üzerinde durulmamıştır. Bayraktepe'deki bu numuneye ait ölçüler şöyledir:

Metatarsus secunda'nın uzunluğu 82.10 mm, proksimal uçta uzunluğu 21.70 mm, proksimal uçta genişliği ise 19.80 mm dir. Distal uçta uzunluk 13.80 mm, bu uçtaki genişlik de 14.60 mm dir.

Bayraktepe Omurgalı faunasının stratigrafik durumu

Pliosen	Astien	
	Plaisansien	
	Ponsien	Garkın
	Pannonien	Kayadibi, Orta Sinap Ulaş, Sofça, Akçayır
Üst Miosen	Messinien	Bayraktepe Alt Sinap
Orta Miosen	Tortonien	Çandır

Phalangis prima'nın uzunluğu 37.10 mm olarak ölçülmüş, bunun proksimal uçtaki uzunluğu 19.40 mm, genişlik ise 19.90 mm dir. Bu numunenin distal uçtaki uzunluğu 11.20 mm, genişliği de 13.20 mm dir.

SONUÇ

Çanakkale'nin Bayraktepe mevkiinde bulunmuş olan bu omurgalı fauna elemanları çok önemlidir. Bilhassa *Hyaena eximia*, Arambourg ve Piveteau'nun (1929) belirttiğine göre, sadece Pikermi, Baltavar (Macaristan), Mont Leberon (Fransa), Libros (İspanya) ve Maragha'da (İran) tespit edilmiştir. Keza, Çin'de bulunan *Hyaena* kalıntılarının ise, yeni spes olarak belirtilmiş olmalarına rağmen, bunların *Hyaena eximia*'ya benzedikleri açıklanmaktadır (Arambourg & Piveteau, 1929).

Görülüyor ki, *Hyaena eximia*'nın Çanakkale bölgesinde bulunması Avrupa ve Asya arasındaki faunik skalayı daha da kuvvetlendirmektedir. Ayrıca, Bayraktepe'de bulunmuş olan *Hyaena eximia*, stratigrafik olarak Pikermi, Maragha ve Mont Leberon lokalitelerinde ele geçmiş olan ve Alt Pliosenin ortasını temsil eden *Hyaena eximia* temsilcilerinden daha yaşlıdır. Çünkü, Bayraktepe Memeli faunasının temsil ettiği *Anchitherium* ve *Hipparion*'lu seviye, adı geçen lokalitelerden daha eskidir. Bu bakımdan, Çanakkale bölgesinde *Hyaena eximia*'nın ortaya çıkışı Pikermienin çok altına muhtemelen Miosen sonu veya Pliosen (Ponsien) başlangıcına rastlamaktadır.

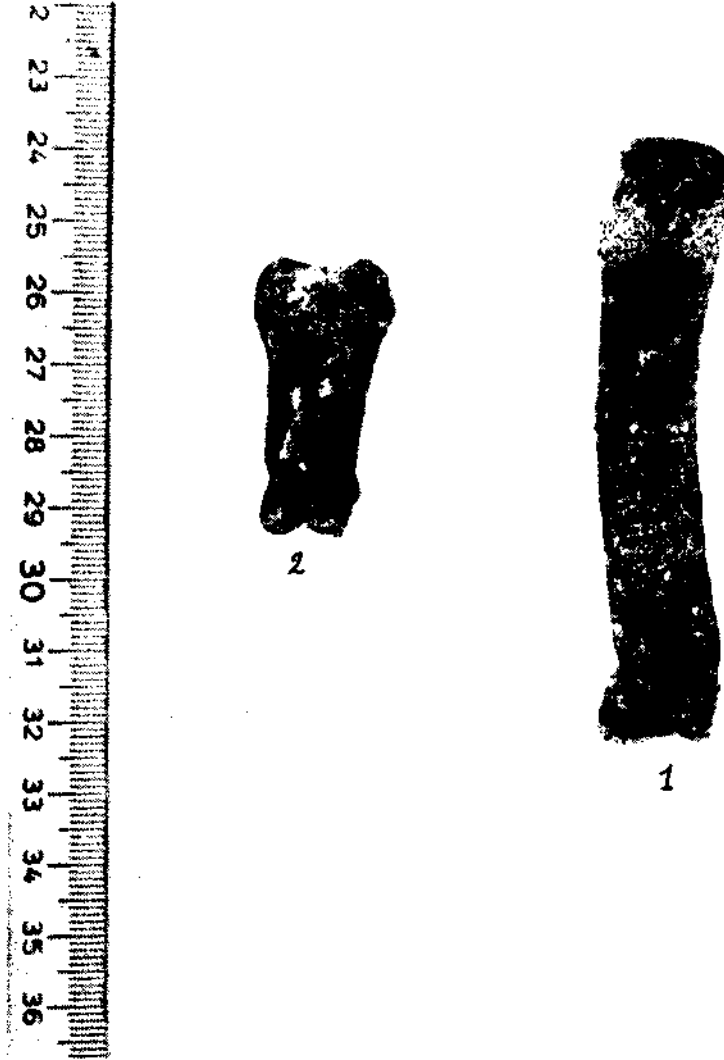
Yayma verildiği tarih, 27 aralık 1972

BİBLİYOGRAFYA

- ARAMBOURG, C. & PIVETEAU, J. (1929): Les vertebres du Pontien de Salonique. *Ann. Pal.*, vol. XVIII, pp. 57-140, 12 pl., 8 fig., Paris.
- GAUDRY, A. (1862-1867): Animaux fossiles et geologie de l'Attique. *F. Savy*, p. 476, pl. LXXV, Paris.
- MECQUENEM, R. de (1925): Contribution à l'etude des fossiles de Maragha. *Ann. Pal.*, t. XIV, pp. 29-62, pl. V-IX, Paris.
- OZANSOY, F. (1961): *Hyaena şenyürekli* Ozansoy, Üst Pliosen (Orta Sinap) Hyaena'sı ve Türkiye Pliosen sisteminde Hyaena genusunun dikey dağılışı *M.T.A. Derg.*, no. 57, s. 93-115, Ankara.
- (1966): Türkiye Senozoik çağlarında fosil insan formu problemi ve biostratigrafik dayanakları. *A.Ü.D.T.C.F. Yayınl.*, sayı 172, s. 1-104, Ankara.
- SCHLOSSER, M. (1924): Tertiary vertebrates from Mongolia. *Pal Sinica*, ser. C, vol. 1, fasc. 1, 119 p., 5 fig., 8 pl., Peking.
- SİCKENBERG, O. & TOBIEN, H. (1971): New Neogene and Lower Quaternary vertebrate faunas in Turkey. *Newsl Stratigr.*, pp. 51-61, Leiden.
- SİMPSON, G.G. (1945): The principles of classification and a classification of Mammals. *Bull Amer. Mus. Nat. Hist.*, vol. 85, p. 350, New York.
- SISSON, S. & GROSSMAN, J.D. (1953): The Anatomy of the domestic animals. p. 972, London.
- ZDANSKY, O. (1925): Quaternary Carnivores aus Nord-China. *Pal Sinica*, ser. C, Vol. II, fasc. 2, s. 26, Peking.

Şek. 1 - *Hyaena eximia* calcaneus'unun içten görünüşü.

Şek. 2 - *Hyaena eximia* phalanges prima'sının dorsalden görünüşü.

Şek. 1 - *Hyaena eximia* metatarsus'unun dorsalden görünüşü.